

YOSHLARNING TAVAKKALCHILIKKA ASOSLANGAN ONLAYN QIMOR O'YINLARIGA JALB ETILISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI

B.E.Parmonov¹ 

1. Andijon davlat universiteti Psixologiya va pedagogika kafedrası v.b. professori

Mas'ul muallif: Parmonov Bobir Erkinovich, Andijon davlat universiteti Psixologiya va pedagogika kafedrası v.b. professori.

e-mail: boburf@list.ru

Received: 12 Oktabr 2026
Accepted: 17 Oktabr 2026
Published: 22 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Parmonov, B. E. YOSHLARNING TAVAKKALCHILIKKA ASOSLANGAN ONLAYN QIMOR O'YINLARIGA JALB ETILISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI / B. E. Parmonov // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 10, № 2. — B. 161–163.

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlarning tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlariga jalb etilishiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-psixologik omillar tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar va internet xizmatlarining keng tarqalishi sharoitida yoshlarning onlayn qimor o'yinlariga qiziqishi, tavakkalchilikka moyilligi va mazkur faoliyat bilan bog'liq xulq-atvor xususiyatlarini o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Maqolada impulsivlik, emotsional boshqaruv, tezkor moliyaviy yutuqqa erishish istagi, tengdoshlar ta'siri, ijtimoiy tarmoqlardagi reklama va shaxsning tavakkalchilikni idrok etish xususiyatlari asosiy tahlil yo'nalishlari sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: yoshlar, onlayn qimor o'yinlari, tavakkalchilik, tavakkalchilikka moyillik, impulsivlik, emotsional boshqaruv, ijtimoiy-psixologik omillar, raqamli muhit, tengdoshlar ta'siri, moliyaviy xulq-atvor, psixologik farovonlik, profilaktika.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS INFLUENCING THE ENGAGEMENT OF YOUTH IN RISK-BASED ONLINE GAMBLING

Abstract. This article analyzes the socio-psychological factors that contribute to the engagement of young people in risk-based online gambling. Given the widespread prevalence of digital technologies and internet services, examining the interest of youth in online gambling, their propensity for risk-taking, and the behavioral characteristics associated with such activities holds significant scientific and practical importance. The article focuses on key areas of analysis, including impulsivity, emotional regulation, the desire for quick financial gain, peer influence, advertising on social media, and individual perceptions of risk.

Keywords: youth, online gambling, risk-taking, propensity for risk-taking, impulsivity, emotional regulation, socio-psychological factors, digital environment, peer influence, financial behavior, psychological well-being, prevention.

Kirish. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, internet xizmatlarining kengayishi va mobil qurilmalardan foydalanish imkoniyatlarining ortishi yoshlarning xulq-atvori, qadriyatlari hamda bo'sh vaqtini tashkil etish shakllariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu jarayonlar bilan bir qatorda, internet orqali pul tikish, sport musobaqalariga stavkalar qo'yish, virtual kazino va boshqa tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlaridan foydalanish imkoniyatlari ham kengaymoqda. Mazkur faoliyat turlarining raqamli muhitda qulay va tezkor tarzda amalga oshirilishi ularning yoshlar orasida tarqalishiga, ayrim hollarda esa moliyaviy va psixologik xavflarning yuzaga kelishiga sharoit yaratishi mumkin. Onlayn qimor o'yinlari oddiy kompyuter yoki mobil videoo'yinlardan muhim jihati bilan farqlanadi: unda pul yoki boshqa moddiy qiymatga ega vosita noaniq natijali hodisaga tikiladi va yutuq olish ehtimoli mavjud bo'ladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti qimor o'yinlari bilan bog'liq zararlarni jamoat salomatligi nuqtayi nazaridan baholab, ularning ayrim shaxslarda moliyaviy qiyinchiliklar, oilaviy nizolar va ruhiy salomatlik bilan bog'liq muammolarga olib kelishi mumkinligini ta'kidlaydi [1]. Shu sababli, yoshlarning bunday o'yinlarga jalb etilishida ishtirok etuvchi psixologik va ijtimoiy omillarni aniqlash zamonaviy ijtimoiy psixologiya muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Onlayn qimor o'yinlariga jalb etilish jarayoni birgina shaxsning tavakkalchilikka moyilligi bilan izohlanmaydi. Unda impulsivlik, tezkor moliyaviy yutuqqa erishish istagi, emotsional holatni boshqarishdagi qiyinchiliklar, tengdoshlar ta'siri, oilaviy muhit, ijtimoiy tarmoqlardagi reklama va raqamli platformalarning foydalanish qulayligi o'zaro bog'liq holda namoyon bo'lishi mumkin. M. Ghelfi va hammualliflarning onlayn qimor o'yinlaridagi xavf va himoya omillariga bag'ishlangan tizimli sharhida individual, shaxslararo va kontekstual omillar alohida tahlil qilingan [2]. Mazkur yondashuv muammoni ko'p omilli ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

Shuningdek, J. Singer, A. Wöhr va S. Otterbach tomonidan 2024-yilda e'lon qilingan tizimli sharhda ijtimoiy tarmoqlardagi qimor reklamalarining mazmuni, tarqalishi va foydalanuvchilar xulq-atvori bilan bog'liq jihatlar o'rganilgan. Mualliflar reklama, sport homiyligi va raqamli marketing mexanizmlari yoshlar uchun qimor o'yinlarini odatiy faoliyat sifatida qabul qilish xavfini kuchaytirishi mumkinligini qayd etadilar [3]. Bu holat

yoshlarning reklama mazmunini idrok etishi, moliyaviy yutuq ehtimolini baholashi va tavakkalchilikka munosabatini ijtimoiy-psixologik nuqtayi nazardan tahlil qilish muhimligini belgilaydi.

O'zbekiston sharoitida ham mazkur masala dolzarb ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 19-apreldagi PF-68-son Farmoniga muvofiq, 2025-yil 1-yanvardan boshlab internet tarmog'ida tavakkalchilikka asoslangan o'yinlar va bukmekerlik faoliyatini qonunchilik talablariga muvofiq litsenziya asosida tashkil etishga ruxsat berish nazarda tutilgan. Farmonda bunday o'yinlarda faqat 18 yoshga to'lgan shaxslarning ishtirok etishi belgilangan [4]. Ushbu huquqiy tartibga solish sharoitida yoshlarning onlayn qimor o'yinlariga munosabatini, xavf omillarini anglash darajasini va mas'uliyatli xulq-atvorini o'rganish profilaktik choralarini takomillashtirish uchun muhimdir.

Shu nuqtayi nazardan, yoshlarning tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlariga jalb etilishining ijtimoiy-psixologik omillarini o'rganish, xavf va himoya omillarini aniqlash hamda muammoli xulq-atvorning oldini olishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish mazkur tadqiqotning asosiy yo'nalishini tashkil etadi. Raqamli muhitda tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlaridan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi va bu faoliyat bilan bog'liq psixologik, ijtimoiy hamda moliyaviy xavflarning mavjudligi bilan belgilanadi. Onlayn platformalarning doimiy foydalanish imkoniyati, tezkor to'lov mexanizmlari, o'yin natijalarining noaniqligi va reklama vositalarining keng tarqalishi ayrim yoshlarning qimor o'yinlariga takroran murojaat qilishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti qimor o'yinlari bilan bog'liq zararlar nafaqat o'yin ishtirokchisiga, balki uning oilasi va yaqin ijtimoiy muhitiga ham ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi.

Muammoning ijtimoiy-psixologik jihati, avvalo, yoshlarning qaror qabul qilish xususiyatlari, tavakkalchilikni idrok etishi, impulsivligi va emotsional holatlarni boshqarish imkoniyatlari bilan bog'liq. Tez va katta miqdorda yutuq olishga bo'lgan kutish, yutqazilgan mablag'ni qaytarishga intilish hamda ehtimoliy yutuqni ortiqcha baholash kabi kognitiv xususiyatlar qimor o'yinlariga takroran murojaat qilish bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Biroq mazkur omillarning ta'siri har bir shaxsda bir xil namoyon bo'lmaydi va ularni alohida empirik tekshirish talab etiladi. Ijtimoiy muhit ham muhim ahamiyatga ega. Tengdoshlarning fikri, guruhiiy me'yorlar, sportga qiziqish, ijtimoiy tarmoqlardagi reklama va qimor o'yinlariga oid kontentning odatiy ko'rinishda taqdim etilishi yoshlarning mazkur faoliyatga munosabatini shakllantirishi mumkin. Shu bilan birga, oilaviy qo'llab-quvvatlash, moliyaviy savodxonlik, xavf haqida xabardorlik va o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalari himoya omillari sifatida o'rganilishi mumkin. O'zbekistonda internet tarmog'ida tavakkalchilikka asoslangan o'yinlarni litsenziyalash va ularning ishtirokchilariga oid talablarning joriy etilishi mazkur muammoni mahalliy ijtimoiy-madaniy muhitda o'rganish ehtiyojini kuchaytiradi. Xususan, yoshlarning qimor o'yinlariga jalb etilishida individual psixologik xususiyatlar, oilaviy munosabatlar, tengdoshlar ta'siri va raqamli reklamani nisbiy o'rnini aniqlash profilaktik dasturlarni maqsadli tashkil etish uchun zarur.

Xorijiy tadqiqotlarda muammoning rivojlanish mexanizmlarini o'rganishga alohida e'tibor qaratilgan. J. Richard va S. M. King tomonidan 2023-yilda *Journal of Child Psychology and Psychiatry* jurnalida e'lon qilingan tizimli sharhda bolalikdan ilk kattalik davrigacha bo'lgan yosh guruhlarida muammoli qimor o'yinlari shakllanishining xavf omillari tahlil qilingan. Mualliflar 45 ta ilmiy maqola natijalarini umumlashtirib, impulsivlik, tavakkalchilikka intilish, kognitiv buzilishlar va ayrim emotsional zaifliklar muammoli qimor o'yinlariga moyillik bilan bog'liqligini aniqlaganlar. Shuningdek, qimorga o'xshash elementlarga ega videoo'yinlar, virtual kazino o'yinlari, onlayn sport tikishlari va kibersportga tikish faoliyatlari bilan jalb etilish o'rtasidagi munosabatlar ko'rib chiqilgan [4].

N. A. Dowling va hammualliflarining 2017-yilda chop etilgan tizimli sharhi va longitudinal tadqiqotlar meta-tahlilida muammoli qimor o'yinlarining shakllanishiga ta'sir qiluvchi xavf va himoya omillari o'rganilgan. Mualliflar individual omillar qatorida impulsivlik, sensatsiyaga intilish, xulq-atvorni nazorat qilishdagi qiyinchiliklar va ayrim emotsional muammolarning ahamiyatini qayd etganlar. Shuningdek, ota-ona nazorati va ayrim ijtimoiy-demografik xususiyatlar himoya omillari sifatida ko'rib chiqilgan [5].

Onlayn qimor o'yinlarining o'ziga xos xavf omillari M. Ghelfi, P. Scattola, G. Giudici va V. Velasco tomonidan 2024-yilda e'lon qilingan tizimli sharhda batafsil o'rganilgan. Mualliflar internet orqali qimor o'ynashning qulayligi, turli o'yinlarning mavjudligi va anonimlik kabi xususiyatlarini ushbu faoliyatning jozibadorligini oshirishi mumkin bo'lgan omillar sifatida tahlil qilganlar. Tadqiqotda onlayn qimor o'yinlariga xos xavf va himoya omillari an'anaviy qimor o'yinlari bilan qiyoslangan [6]. Yoshlarning qimor o'yinlariga jalb etilishida raqamli reklama va ijtimoiy tarmoqlarning o'rnini ham alohida ilmiy qiziqish uyg'otadi. J. Singer, A. Wöhr va S. Otterbach tomonidan 2024-yilda nashr etilgan tizimli sharhda ijtimoiy tarmoqlarda qimor o'yinlarini targ'ib qilish strategiyalari va ularning foydalanuvchilarga ehtimoliy ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda reklama, sport homiyiligi, striming platformalari va ko'ngilochar kontent bilan bog'langan marketing usullarining tarqalishi ko'rib chiqilgan. Mualliflar reklama mazmunining oddiy ko'ngilochar axborotdan farqlanishi qiyinlashishi hamda yoshlarning bunday kontent bilan aloqasi xavf tug'dirishi mumkinligini ta'kidlaydilar [7]. D. Moreira, A. Azeredo va P. Dias tomonidan 2023-yilda chop etilgan "Risk Factors for Gambling Disorder: A Systematic Review" nomli tadqiqotda qimor o'yinlariga qaramlik xavfi bilan bog'liq omillar tizimli ravishda umumlashtirilgan. Mualliflar yosh, jins, ijtimoiy-iqtisodiy vaziyat, oilaviy muhit, kognitiv buzilishlar va ayrim xulq-atvor xususiyatlarining ahamiyatini muhokama qilganlar [8]. MDH davlatlari ilmiy adabiyotlarida ham qimor o'yinlariga moyillik va addiktiv xulq-atvorning psixologik xususiyatlari yoritilgan. A. E. Mahmutovning 2020-yilda *Вестник КазНУ. Серия психологии и социологии* jurnalida chop etilgan "Психологические особенности личности, склонной к азартным играм" nomli maqolasida qimor o'yinlariga moyil shaxsning psixologik xususiyatlari va o'yin faoliyatining shaxs rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan jihatlari tahlil qilingan [9]. A. I. Gauriliusning 2016-yilda e'lon qilingan "Характеристика игровой зависимости у молодёжи" nomli tadqiqotida yoshlar orasida qimor o'yinlariga qaramlikning xususiyatlari, motivatsiya, emotsional holat

va ijtimoiy moslashuv masalalariga e'tibor qaratilgan [10]. O'zbekiston ilmiy adabiyotlarida ushbu mavzu bo'yicha tadqiqotlar ham paydo bo'lmoqda. U. Shobduraximovanning 2025-yilda Jamiyat va innovatsiyalar jurnalida e'lon qilingan "Moddiy javobgar shaxslarda tavakkalchilik bilan bog'liq virtual o'yinlarga moyillikning namoyon bo'lishi" maqolasida tavakkalchilikka moyillik, impulsiv va kompulsiv xulq-atvor, ijtimoiy ta'sir hamda emotsional boshqaruv bilan bog'liq jihatlar tahlil qilingan. Muallif qimor o'yinlari bilan bog'liq muammolarni oldini olish va yengishda kognitiv-xulqiy yondashuv, individual va oilaviy maslahat hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini ham ko'rib chiqqan [10]. U. Shobduraximovanning 2026-yilda e'lon qilingan "Shaxsda onlayn qimor o'yinlariga moyillik: psixologik omillar va oldini olish mexanizmlari" nomli maqolasida onlayn qimor o'yinlariga moyillikning psixologik asoslari, impulsivlik, emotsional holat, kognitiv va ijtimoiy omillar hamda profilaktika masalalari yoritilgan [10]. Shuningdek, muallifning 2026-yilda chop etilgan "Tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlarining o'sib kelayotgan yigit va qizlarning ta'lim olishiga salbiy ta'siri" nomli ishida ushbu faoliyatning ta'lim va bilish jarayonlari bilan bog'liq ehtimoliy oqibatlarini ko'rib chiqilgan [10].

Ilmiy adabiyotlar tahlili yoshlarning tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlariga jalb etilishi ko'p omilli ijtimoiy-psixologik hodisa ekanligini ko'rsatadi. Ushbu jarayonda impulsivlik, tavakkalchilikka moyillik, kognitiv xatolar va emotsional boshqaruvdagi qiyinchiliklar individual xavf omillari sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Shuningdek, tengdoshlar ta'siri, ijtimoiy tarmoqlardagi qimor reklamasi, oilaviy munosabatlar va raqamli platformalarning qulayligi yoshlarning qimor o'yinlariga munosabatini shakllantiruvchi muhim omillar hisoblanadi. O'zini o'zi boshqarish, moliyaviy savodxonlik va oilaviy qo'llab-quvvatlash esa ehtimoliy himoya omillari sifatida qaraladi. Shu sababli, yoshlarning onlayn qimor o'yinlariga jalb etilishini tushunish va profilaktik choralarini ishlab chiqish uchun individual, oilaviy va raqamli muhit omillarini kompleks ravishda empirik o'rganish zarur.

Mazkur tahlildan kelib chiqib, O'zbekiston yoshlari orasida onlayn qimor o'yinlariga jalb etilishning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash uchun impulsivlik, emotsional boshqaruv, tavakkalchilikka munosabat, tengdoshlar ta'siri, oilaviy qo'llab-quvvatlash va raqamli reklama bilan aloqadorlikni qamrab oluvchi empirik tadqiqot o'tkazish maqsadga muvofiq. Bunday tadqiqot mahalliy ijtimoiy-madaniy muhitda xavf va himoya omillarining nisbiy ahamiyatini aniqlashga yordam beradi.

Xulosa sifatida yoshlarning tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlariga jalb etilishining ijtimoiy-psixologik omillariga oid ilmiy adabiyotlar tahlili quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini beradi.

Onlayn qimor o'yinlariga jalb etilish ko'p omilli xususiyatga ega bo'lib, uni faqat moddiy manfaat yoki tavakkalchilikka moyillik bilan izohlash mumkin emas. Ushbu jarayonda impulsivlik, kognitiv xatolar, emotsional boshqaruv xususiyatlari, ijtimoiy muhit va raqamli platformalarning qulayligi o'zaro bog'liq holda namoyon bo'lishi mumkin.

Tengdoshlar ta'siri, ijtimoiy tarmoqlardagi reklama va qimor o'yinlariga oid kontentning odatiy ko'ngilochar faoliyat sifatida taqdim etilishi yoshlarning mazkur faoliyatga munosabatini shakllantiruvchi muhim kontekstual omillar hisoblanadi. Shu sababli, yoshlarning media savodxonligi va reklama mazmunini tanqidiy baholash ko'nikmalarini rivojlantirish profilaktik ishlarining muhim yo'nalishi bo'lishi mumkin.

O'zini o'zi boshqarish, moliyaviy savodxonlik, stressni yengish ko'nikmalari va oilaviy qo'llab-quvvatlash onlayn qimor o'yinlariga bog'liq xavflarni kamaytirishda ahamiyatli himoya omillari sifatida o'rganilishi lozim. Ushbu omillarning ta'sirini aniqlash uchun yoshlar orasida maxsus empirik tadqiqotlar o'tkazish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Shobduraximova U. Shaxsda onlayn qimor o'yinlariga moyillik: psixologik omillar va oldini olish mexanizmlari // Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar. – 2026. – Jild 3, № 5. – B. 55–57.
- [2] Shobduraximova U. Moddiy javobgar shaxslarda tavakkalchilik bilan bog'liq virtual o'yinlarga moyillikning namoyon bo'lishi // Jamiyat va innovatsiyalar. – 2025. – Maxsus son, № 2. – B. 256–260.
- [3] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 19-apreldagi PF-68-son Farmoni. – URL: <https://lex.uz/ru/docs/-6899273>.
- [4] Richard J., King S. M. Annual Research Review: Emergence of Problem Gambling from Childhood to Emerging Adulthood: A Systematic Review // Journal of Child Psychology and Psychiatry. – 2023. – Vol. 64, № 4. – P. 645–688.
- [5] Dowling N. A., Merkouris S. S., Greenwood C. J., Oldenhof E., Toumbourou J. W., Youssef G. J. Early Risk and Protective Factors for Problem Gambling: A Systematic Review and Meta-analysis of Longitudinal Studies // Clinical Psychology Review. – 2017.
- [6] Ghelfi M., Scattola P., Giudici G., Velasco V. Online Gambling: A Systematic Review of Risk and Protective Factors in the Adult Population // Journal of Gambling Studies. – 2024. – Vol. 40, № 2. – P. 673–699.
- [7] Singer J., Wöhr A., Otterbach S. Gambling Operators' Use of Advertising Strategies on Social Media and Their Effects: A Systematic Review // Current Addiction Reports. – 2024. – Vol. 11. – P. 437–446.
- [8] Moreira D., Azeredo A., Dias P. Risk Factors for Gambling Disorder: A Systematic Review // Journal of Gambling Studies. – 2023. – Vol. 39. – P. 483–511.
- [9] Махмутов А. Э. Психологические особенности личности, склонной к азартным играм // Вестник КазНУ. Серия психологии и социологии. – 2020. – Т. 72, № 1. – С. 62–75.
- [10] Shobduraximova U. T. Tavakkalchilikka asoslangan onlayn qimor o'yinlarining o'sib kelayotgan yigit va qizlarning ta'lim olishiga salbiy ta'siri // Advancing the Culture of Gender Equality: Family Values, Education Policy, and the Transformation of Social Consciousness. – 2026. – B. 238–241.